

Quinque orationes Politicae,

A Quinque discipulis Antonij Foquelini
Ioanne Bellouaco, Guillelmo Musseo:
Ioanne Tirellio, Ioanne Bernico:
Nicolao Nanselio.

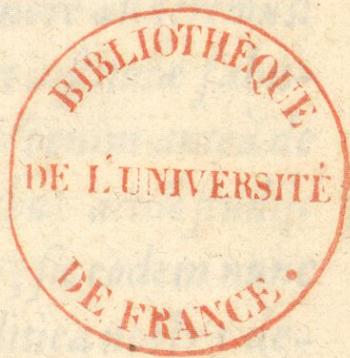
*Habita, in Gymnasio Prælectorum & ab
eorum condiscipulis excepta.*

Anno salutis 1554.

16 cal. Ianuarij.

H. J. r. 66.

(14)

PARISIIS,

*Apud Carolum Perier, in vico Bellouaco,
sub Bellerophonre.*

1554.

Quinque orationes
Politicae

A Quinque discipulis Antonij Foduchini
Joanne Bellouaco, Guiljelmo Mussa
Joanne Tirello, Joanne Bernico:
Nicolas Nanglelio.

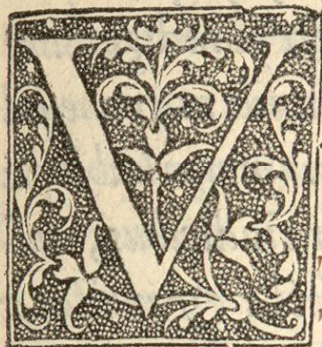
Habita, in Gymnasio Prælectorum & ab
eorum condiscipulis exceptæ.
Anno salutis 1774.
16. cal. Januarij.

PARISIIS,
Apud Carolum Perier, in vico Bellouaco,
sub Bellæophonæ.
1774.

QVOD REGES PHILOSOPHA-

ri non oporteat Oratio Prima, Ioannis
Bellouaci, Parisiensis.

Vetus illa & ab Aristotelicis vsque re-
petita temporibus consuetudo (Præ-
ceptor doctissime) maximè mihi semper
placuit, quæ iubet philosophia candida-
tos, tertio curriculi sui anno, laboris &
industriæ suæ rationem aliquam publicè reddere, & de
proposita questione, non solum subtiliter & acutè ad mo-
rem philosophorum, sed etiam grauius & ornatè ad co-
piam rhetorum disputare. In quam exercitationem cum
biennio toto ita studiosè operam dederimus, vt crebris de-
clamationibus scholas habere Græcorum more auderemus:
tentandum tandem nobis est, in hoc velut instituta fabu-
la actu tertio, quid in eo genere possimus: Vt enim antea de
Dialecticæ, Rhetoricæ cæterisque leuioribus artium studiis
te doctore & magistro declamitabamus, sic eodem nunc
te disceptatore & arbitro, moralis & politica nostra de-
bet esse declamatio. Quæ ex disciplina, cum multæ gra-
ues & ad constituendam Rempublicam & ad vitam
cuiusque conformandam vtilis questiones educi solent,
tùm verò nulla grauior & vtilior, quàm quæ à te mihi de
Rege & idoneo ciuitatis rectore & gubernatore ad dicen-
dum proposita est. Quid enim difficilius adolescenti
esse potest, quàm Regis personam & dignitatem non di-
cam conuenienti oratione depingere, sed etiam tantæ ma-
iestatis amplitudinem, animo penitus mentèque compre-
hendere? In qua definienda describendæque, veterum phi-

losophorum sæpè requiro prudentiam, qui suo studio nimium delectati, Regiam maiestatem scholastica quadam philosophia laude nimis ambitiosè definierunt, eamque ex clarissimo & celsissimo rerum humanarum fastigio, ad philosophicū otium scholasticūque pulverem indignissimè traduxerunt. Nam quid non modò dissimile maximè, sed etiam omnino Regie maiestati contrarium non habet philosophia? Philosophia paucis est contenta iudiciis, multitudinem consultò fugiens, ei que suspecta & inuisa: *at* Regia maiestas, in luce & oculis civium versatur, concionibus publicis conuentibusque delectatur, otium fugit & solitudinem aspernatur. Philosophi discendi studio impediti, vitæ societatem deserunt, nihil in eam studiū, nihil operæ, nihil facultatum conferunt, negant se nisi temporibus, coactos ad Rempublicam accessuros: Reges, nulla videntur alia ratione instituti, quàm ut personam civitatis gerant, eius decus dignitatēque sustineant, seruent leges, iura describant & ea fidei suæ commissa recordentur. Quis igitur res tam non solū dissimiles, sed etiam disiunctas, planèque contrarias coniungere, id est eundem regem & philosophum nominare audeat? Quod si *phi.*⁴ philosophia nullum aliud humanæ societati vulnus infligeret, quàm quòd sui studiosos à Rep. gerenda ad otium inertiāque traduceret, quis tamen eam à civitate, bonique principis ingenio, communibus votis auertendam esse non duceret? At illud etiam *μη πολιτεύεσθαι* philosophi inter suas *κυρίας δόξας* referunt, Crebrisque illud sermonibus usurpant Empedocl.

Δεῦτε πὸς δεῦτε κυρίων ἀπὸ χεῖρας ἐλέσθαι.

Idest *Ab miseri, à Cyamo miseri subducite dextras.*

Quid enim illud Pythagoræ νοῦς πορ ἀπὲς δῶ, aliud
monet atque præcipit, quàm vt à fabis homines, idest Rei-
publica muneribus, quæ suffragijs per fabas latis deman-
dabantur, abstineant? Itaque ferè natura comparatum vi-
demus, vt quò quisque patriæ & ciuitatis suæ studiosior
amantiórque fuerit, eò à philosophiæ studijs remotior &
alienior semper fuisse comperiatur: Quis enim Athenis
Cononem aut Themistoclem vt bellica laude, sic pietate
in patriam propè singulari superauit? At eosdem philoso-
phiam omnesque Græcorum artes cane (quòd aiunt) &
angue peius exosos esse memoriæ proditum est. Quid Ni-
cia, Cymone, Critia, Atheniensis Respub. tulit vnquam
illustrius, aut publicæ vtilitatis studiosius? At illi perpe-
tuas cum philosophis inimicitias exercuerunt, sempiter-
numque philosophiæ odium iurauerunt: Nam vt illa quæ
omnium constricta tenentur animis memoriæque præte-
reâ, quòd Crassus, quòd Messala, duo Reipub. Romanæ
lumina, philosophos omnes, Roma exterminandos ex Se-
natusconsulto curauerunt, Marium quoque ciuitatis eius-
dem principem ciuemque primarium ferunt, philosophiã,
non modò suã, idest imperatoris clarissimam, sed ne villissi-
mi quidem & obscurissimi ciuis persona dignam iudi-
cauisse: Ridiculum scilicet ratus, Romanos rerum domi-
nos, philosophorum præceptis & monitis obtemperare,
aut philosophiam quæ (vt apud Salustium loquitur)
doctoribus ipsis ad virtutem nihil profuisset laboriosè disce-
re. Catonem verò si quis roget, num quis in Repub. benè cõ-
stituta Regi philosopho locus esse debeat, Num quã phi-
losophos Græcorum legatos, Diogenem Stoicum & Car-
neadem Academicum Censoria seueritate Roma abigē-

dos esse statuit, quòd Romanam iuventutem à laborio-
sis exercitationibus, ad otium desidiàmque traducerent,
eadem philosophiæ studiosos Reges & principes à Reip.
gubernaculis excludendos esse iudicabit? Verè enim illud
dicturus sum, quod non facerem in re leui, criménque te-
meritatis pertimescerem, verè inquam illud dicturus sum,
Nullas vnquam Respublicas grauiiores aut crudeliores
fœdissimæ tyrannidis libidines pertulisse, quàm quæ phi-
losophorum imperio paruerint, & ad imperij gubernacu-
la philosophos admiserint. Testis erit Sicilia, quæ Diony-
sium Tyrannũ, omnibus philosophorum artibus & sapiẽ-
tum Dionis & Platonis consilijs instructum, ad suũ exi-
tium comunemque ciuium pestẽ & totius Reipublicæ
perniciem miserè aluit & educauit: Testis Macedo-
nia, quæ Alexandrum Philippi filium in omnibus phi-
losophiæ partibus ab Aristotele exercitatum, non minus
crudelem flagitiosumque tyrannum sensit, quàm antè
auarum & ambitiosum imperatorem experta fuerat:
Testis Italia, quæ ciuili sanguine per philosophiæ studio-
sos imperatores fuso, sæpè redundauit. Quid enim libido
in flagitijs, auaritia in rapinis, crudelitas in supplicijs effi-
cere potuit, quòd Nerone, Antonio, Commodo, aliisque
philosophis imperij gubernacula tenentibus, aut certè per
philosophos Rempublicam administrantibus, Romana
ciuitas non pertulerit? Reuiiscat igitur hoc tempore Ca-
to aliquis, & principes philosophiæ Græcorumque arti-
bus intentos videat, num subito verissimum illud quod in
Romanos olim vsurpauit oraculũ fundet & emittet? Il-
lum enim refert Plutarchus cùm philosophiam Græco-
rumque artes in Senatu maledictis incesseret, grauiore vo-

cis sono quàm per senectutem liceret, exclamasse, Romanos tum imperio spoliatum iri, cum sese Græcis disciplinis dedidissent. Cedo enim, Qui suam Rempublicam tam florentem Romani tam citò amiserunt? Confluebant ex Græcia Romam philosophi, mittebantur Romani in Græciam principes, ita (ut ait ille.)

Postquam sapere vrbi

Cum pipere & palmis venit nostrum hoc maris expers, Persius.
sat. 6.
Fœnifera crasso vitiarunt vngvine pulles.

At quantò sapientius Licinius & Valentinianus clarissimi Imperatores, philosophos velut pestem perniciosamque adolescentiam, tota Italia fugauerunt, publicaque gymnasia in quibus philosophia explicaretur funditus euertenda excindendaque curauerunt? Quantò prudentius Caracalla, qui Aristotelicam philosophiam in omnibus quæ Romano imperio parerent provinciis, legi aut etiã in Bibliothecis publicè priuatimque asseruari prohibuit? Itaque saepe laudabo sapiens illud Gottorū, licet immanissimarum gentium consilium, apud quos legibus sancitum fuisse accepimus, ne principes qui ad Regiam dignitatem aspirarent, ullis artibus & disciplinis imbuerentur. Quid quod Francorum Rex, sapientissimus (ne externa semper nominemus) qui Galliam Anglorū oppressione liberavit, Ludouicus undecimus, Carolū filium Regni sui heredem successorēque imperij ullis artibus informari vetuit? Vidit, vidit enim homo sapiens & consideratus, Regum principūque animos natura sua satis ad libidinē propensos & proclives, nisi ullis etiam ad improbitatem artificijs acuerentur. Quamobrem qui putant Reges phi-

lophica Græcorumque artibus excultos esse oportere, maximam mihi Regiæ maiestati iniuriam inferre videntur, qui tam vili (vt initio dixi) munere, tantam personam metiuntur, Regemque quem leges tanquam deum aliquem in luce ciuitatis & oculis ciuium versari voluerūt, à Reipublicæ gubernaculis ad scholasticum puluerem, philosophicamque inertiam turpissimè traducunt.

Dixi

QVOD REGES PHILOSOPHA-

ri oporteat Oratio secunda, Guillelmi
Mussei, Buxiensis.

Non eram nescius, (Præceptor Doctissime) si Reges & principes à nobis philosophi vocarentur, fore vt in quorundam reprehensiones incurreremus, qui negarent tam vile vt putant & abiectum philosophandi munus, in tantæ maiestatis personas cadere: Verùm si nos attentis & æquis (vt par est) animis audierint, intelligent principis maiestatem philosophiæ cognitione non modo non minui, sed etiam multis partibus augeri & amplificari, nullamque esse aliam benè gerendæ Reipublicæ rationem, quàm quæ ex philosophia profecta sit. Quem enim Regem apellamus? aut principis nomen in quo homine ponimus? Opinor, in eo qui vt à Platone in Politia definitur, ex lege & more dominatur, apud quem nulla res magis valet quàm ius, quàm æquitas, quàm recta ratio, quàm Reipub. utilitas: At iuris, legum. æquitatis, officiorum, vitæ, omnium denique virtutum disciplinam, vnica philosophia conti-

net. Itaque Reges, si modò se Reges dici & haberi vo-
lunt, philosophos esse, idest philosophiæ præceptis institu-
tisque excultos informatosque necesse est. Neque enim
principem philosophiæ ita addictum intentumque esse vo-
lo, ut discendi & veri inuestigandi studio, Rempublicam
deserat, aut huiusmodi philosophum aliquem, idoneum
Reipublicæ rectorem esse arbitror, qui suo studio nimium
delectatus in literis & rerum occultarum peruestigatione
consenescat: Quis enim illum non dicam publica ciuita-
tis, sed ne priuatæ quidem domus aut familiæ procuratio-
ne dignum putet? Sed bene viuendi moderandaque Reip.
disciplinam, ex morali Politicâque philosophia, bono prin-
cipi comparandâ esse duco, quam postea in ciuitate sum-
ma cum dignitate beneuolentiâque ciuium prudenter ex-
ercere queat. Hæc enim est perfecta & veri principis
maiestate digna philosophandi ratio, non in otiosis me-
ditationibus, aut inutilibus & contentiosis altercationi-
bus; sed in fructuosis exercitationibus & ad conseruan-
dum humanæ societatis vinculum necessarijs occupationi-
bus versari. Nam cur Reges primùm in ciuitatibus insti-
tuti? nempe ut populum suæ fidei & sapientiæ creditum,
assiduitate, vigilantia, æquitate, iustitia, omni recta ratio-
ne benè & fideliter administrarent; nisi fortè primos il-
los Reges & antiquissimos populorū Rectores Deiocem
apud Medos, Samothem apud Gallos, apud Creteneses
Minoem, apud Romanos Numam, opibus, gratia, splen-
dore generis & fumosarum imaginum commendatione
ad illam celsissimam honoris & imperij sedem cense-
mus peruenisse, Non est ita, Non est ita (Audit) nec
enim in bona Republica quales tum illæ fuerunt & qua-

lem idoneum rectorem & iustum administratorem quaerimus.

-dominantur opes, non corrumpentia sensus

-Dona valent, emitur sola virtute potestas.

Quamobrem, si virtutis omnis ratio & disciplina, ex plenis philosophiae fontibus haurienda est, si ex sacris philosophorum oraculis monitisque petenda est, sequitur profecto ut quae virtutum omnium magistra est philosophia, eadem sola sit bene gerenda Reip. disciplina. At multi & Graeci & Latini principes, de sua Rep. optime meriti philosophiam infensissime oderunt (id enim paulo ante Graecorum Latinorumque principum exemplis comprobare voluisti Condiscipule) inter quos Catonem illum senem non satis acute videris mihi retulisse, Ante vetus illud Graecorum fugiebat prouerbiū:

Δεύτεροι φροντίδης ὁφείπεται.

Secundae cogitationes meliores

Nam si de Catonis mente sententiaque iudicium facere & quid de philosophia sentiret expendere voluisti, num potius secundas eius, quam primas de philosophia cogitationes considerare debuisti? At Cato philosophos quos iuuenis contempserat, quos matura vir aetatis e Repub. exterminandos esse censuerat, senex coluit & observauit, philosophiamque à Graecis varie traditam, multo studiosius didicit, quam cupide antea violasset & oppugnasset. Quod quidem diuinum eius consilium, si Marius imitari potius, quam ridere & insectari maluisset, nunquam profecto tam turpem rebus à se bello pacēque gestis coronidem imposuisset: nunquam ira, ambitione & ceca habendi cupiditate praecipit, in tam crudelem & ferina im-

manitatis plenam senectutem impegisset: Nam quid ego
Licinij, Valētiniani, Caracalæ & similium nebulonum
nomina persequor, à quibus philosophiam perpetuò spretā
& contemptam fuisse commemoras? Nescis ignorantem
(quòd dici solet) vnicum esse sapientiæ inimicum? At illi
philosophiæ, Bonarumque artiū studijs ita sese abdixerāt,
vt ex ijs nihil ad communem afferre fructum, nihil in ci-
uiū suorum lucē conspectumque proferre possent. Quid igitur
illos sempiternas cum philosophis inimicitias gessisse,
aut infestum philosophiæ bellum indixisse mirum esse po-
test? Quo ex numero liceat mihi quæso aliquem iisdem
versibus affari, quibus Alcibiadem suum Socrates apud
Persium sat. 4.

Rem populi tractas, barbatum crede magistrum
Dicere, sorbitio tollit quem dira cicuta.

Quo fretus? dic hoc magni pupille Pericli,
Scilicet ingenium & rerum prudentia velox,
Ante pilos venit, dicenda tacendæque calles:
Scis etenim iustum gemina suspendere lance
Ancipitis libra, verum discernis, vbi inter
Curua subit, vel cum fallit pede regula varo.

Et potis es nigrum vitio præfigere theta.

Quin tu igitur summa nequicquam pelle decorus,
Ante diem blando caudam iactare popello
Desinis, Anticiras melior sorbere meracas?

Præclarè enim illud est vsurpatū à Platone, cuius au-
thoritate non vterer, si mihi apud agrestes hæc habenda
esset oratio, præclarè inquam est illud vsurpatum à
Platone, beatas tum fore Respublicas cum aut philoso-
phi regnarent, aut Reges philosopharentur. Quemadmo-

dum enim si in naui penes quempiam sit potestas quod-
cumque visum fuerit agendi, mente tamen is & agendi
peritia careat, & se, & socios perditurus sit. sic in omni
Rep. & imperio & dominatione si virtus absit & sapiē-
tia bonarumque artium cognitio, pessum eant omnia ne-
cesse est. Nam cum omnibus virtutum praesidijs tanquam
maenibus septum regem esse oporteat, ut exemplo suo impe-
ritos homines ad iustitiam, fortitudinem, temperantiam,
ceterasque virtutes commoveat: Quomodo tandem iustus
esse poterit, qui quid iustitia sit ignoret? Ignoret autem nisi
à philosophia didicerit necesse est; Quamobrem philoso-
phia operam impendere principem oportet, & tantò qui-
dè studiosius, quantò turpius est Regem quàm priuatum
aliquem iustitiae & aequitatis expertem esse: Vereor ne ut
multi olim philosophi sic ego meo philosophico studio nimis
delectari aut illi nimium indulgere & tribuere videar,
Verumtamen hoc ego pace omnium dicam, neminè for-
titudinis & constantiae laude florere & excellere posse,
qui philosophicis excultus studijs non fuerit. Nam cum
ea quae eximia plerisque & praeclara videntur parua du-
cere eaque ratione stabili firmaque contemnere fortis ani-
mi magnique sit: contra vero ea quae videntur acerba ita
ferre, ut nihil à statu naturae discedas nihil à dignitate sa-
pientis, vera sit constantia, Quis tandem ista laude flore-
re possit, qui quae vera bona, quae mala, quae expetenda,
quae contemnenda sint non ante didicerit? At philosophi.

Omnibus in terris quae sunt à Gadibus vsque
Auroram & Gangem, soli dignoscere possunt
Vera bona atque illis multum diuersa, remota
Erroris nebula.

Quamobrem tota fortitudinis & constantiae laus philosophiae propria est, Regesque & principes si modo ceteris virtute praestare debent, ut certe debent, philosophiae praeceptis & institutis informari debent. Dicit aliquis, Quid illi ipsi summi Reges & principes qui virtute rerumque gestarum gloria celebrantur, istane philosophia quam tu effers laudibus, eruditi fuerunt? Difficile est hoc de omnibus confirmare, sed tamen est certum quid respondeam: Ego multos Reges & principes excellenti animo ac virtute fuisse & sine philosophiae cognitione naturae ipsius habitu propè diuino, per se ipsos & iustos, & temperantes, & omni virtute florentes fuisse fateor, etiam illud adiungo, saepius ad bene gerendam Rempublicam, principis boni sine disciplina naturam, quam sine natura disciplinam valuisse. Idem tamen contendo, cum ad naturam eximiam & illustrem accesserit ratio quaedam cognitioque philosophiae, tum optimos illos & verè Regis nomine dignos extitisse, suasque ciuitates & Respublicas florentes & beatas reddidisse. Ex hoc numero eū fuisse opinor quem tantoperè antiquitas admirata est Scipionem aethricanum, qui cum in omnibus philosophiae partibus à Panetio excultus fuisset, Cyri paedriam à manibus numquā deposuit. Ex hoc Augustum Caesarem, qui in medijs belli grauissimi apparatibus, philosophiae studia nūquam intermisit. Ex hoc M. Antonium Imperatorem, qui à singulari philosophandi studio philosophi nomen reportauit. Ex hoc (ut etiam nostros attingamus) fuisse suspicor numero Carolum Magnū, qui perpetuae constantisque suae in philosophos philosophiamque voluntatis monumentum Parisiense hoc & Papiense gymnasiū extare voluit. Ex hoc

vt infinitos alios prætermittam, fuit numero Franciscus
 Valesius (quem honoris causa nomino) qui cum à pueri-
 tia omnibus humanitatis & sapientiæ studijs informatus
 fuisset, Regios omnium artium, Linguarum, studiorum,
 professores, humanitatis & sapientiæ suæ testes, maximis
 stipendijs ornatos, in hac Academia instituit: Henricum-
 que effigiem morum suorum, heredem virtutis, cōstantiæ,
 fortitudinis, sui que in omnes artes philosophiāque ipsum
 amoris, moriens Regem nobis reliquit. Quæ cum ita sint
 cum omnium officiorum & benè gerendæ Reipublicæ
 ratio & disciplina ex philosophis discēda sit, cum omnia
 benè beatēque regnandi adiumenta ex philosophia peten-
 da sint: huic se Reges & principes, si modò beati & fæli-
 ces esse volunt, excolendos dare debent, Horatianūque
 illud in animo penitus infixum habere.

Ad summam sapiens vno minor est Ioue, diues,
 Liber, honoratus, pulcher, Rex denique Regum.

Dixi.

QVOD REGEM IN ARMIS

exercitatum esse non oporteat, oratio
 tertia, Ioannis Tyrellij Lexouiensis.

Ereor ne cui vestrum, ex Theologorum
 hominum doctissimorum sermonibus,
 non ex meo sensu deprompta hæc esse
 videatur oratio, dicam tamen quod sen-
 tio & dicam breuius quàm res tanta
 dici possit. Nunquam ita me deus be-
 nè amet, ego istas gladiatorias nobilium contentiones pu-

gnas, certamina, publicas in equis & armis concursiones,
nec ullas alias quibus maxime adstricti sunt bellicas exer-
citationes, futuro principi & Reip. gubernatori necessarias
& valde vtilis esse iudicavi: quippe cum viderem princi-
pes illis artibus & exercitationibus non modo non melio-
res & administrandæ Reip. peritiores reddi, sed etiã pro-
pria boni principis virtute & singulari benè gerendæ
Reip. laude spoliari, nec vlla Reipub. præsidia ornamen-
tâque comparari, sed gravissima acerbissimâque ciuitatis
incômoda detrimentaque procurari. Quid enim tam Re-
gium, tam liberale, tam munificum esse potest, quàm huma-
nitas & clementia, qua mihi sola homines propè ad deum
videntur accedere? At his bellicis exercitationibus princi-
pis animus, à miti mansuetâque natura ad feritatem im-
manitatemque vitæ traducitur, & ad exercendam in ci-
uitate tyrannidem fundendumque civium sanguinem in-
formatur & instituitur: Quid tam civile & populare
quàm pax, qua non modo homines & ij quibus natura
sensum dedit, sed etiam tecta atque agri videantur expe-
tere? At his artibus non pacis in ciuitate retinendæ ra-
tio, sed belli gerendi disciplina comparatur. Quamobrem
licet irrideat si quis vult, immanem tamen decertandi
peritiam principis humanitati congruam aut pub. ciuita-
tis tranquillitati convenientem nunquam putabo. Diffi-
cile enim est Audit. animum mutare & si quid lon-
go usu & diuturna exercitatione moribus tuis penitus
infixeris, id subito euellere. Declaravit id multis antè
seculis Lucij Syllæ Dictatoris crudelitas, qui in cædibus
& rapinis ab adolescentia versatus, humani sanguinis
suum & incredibilem habendi cupiditatem, quam infini-

ta hostium strages, potentissimorum regum exuviae, totius orientis spolia explere non potuerant, funesto tandem civium suorum cæde, miserabili proscriptionis hasta præconisque voce satiauit, Declaravit idē post annis aliquot interiectis impia Iulij Caesaris immanitas, qui manum assiduis Gallorum cædibus madentem, à nephanda patriæ oppressione retinere & crudelissima Romanorum civium maculatione cohibere non potuit: scilicet ut ait poeta.

Ad mores facilis natura recurrit

Damnatos, fixa & mutari nescia

Itaque non sine causa Poëta doctissimi homines, Lycaonem qui feritate & immanitate belluas superaret in Lupum à Iove mutatum eandem crudelitatem in feras retinuisse fictis fabulis prodiderunt, quam olim in homines exercuisset: sic enim est apud Ovidium.

Fit Lupus & veteris servat vestigia formæ

Canicies eadem est, eadem violentia, vultus

Idem oculi lucent, eadem feritatis imago est.

Quenam sunt igitur (quæret aliquis) artes & exercitationes generoso dignæ principe?

Consulere patriæ, parcere afflictis, fera

Cæde abstinere, tempus atque iræ dare.

Orbi quietem seculo pacem dare suo:

Hæc summa Regis virtus (ait Seneca)

Atque utinam illa veterum Gallorum qui assiduis bellis vitam sibi propagabant barbaries in nostris moribus tantopere non insedisset, aut immanis illa bellandi cupiditas tam altas in Christianorum principum animis radices non egisset sic enim & Rempub. florentiorem & populum Christianum meliorem & religionem multis partibus

sanctiorem haberemus. Nisi fortè militarem exercitatio-
nem ad bella foris gerenda principi necessariam esse iudi-
camus. Quæ si corporis viribus & exercitationibus gere-
rentur nõ consilio atque prudentia, tamen in Rege & ex-
ercitus ductore nõ tam decertandi fortitudo, quàm decernē-
di ratio quæreretur. Neque enim vnum idémque est prin-
cipis in bello boni & boni militis munus & officiũ: mi-
les si dicto principis & Imperatoris sui audiens, hostium
telis sese obiecerit, obsessæ ciuitatis portam occuparit, muros
scâderit, coniectas petitiones aduerso pectore exceperit, val-
lum ascēderit, fossam superarit, omnia mortis pericula in-
intrepidè subierit, vel etiã mortem forti animo oppetierit,
præclare suo fortassè functus videatur munere. At Impe-
rator aut princeps, cuius salute totius ciuitatis vita salúsque
nititur, in quo spes tota Reip. posita est, nõ item: Itaque au-
dacem Pelopidæ temeritatem & temerariam Alexãdri
audaciam Græcorum sæpe incusant historia, qui obliti suæ
dignitatis, æquato cum militibus periculo, sæpe in maximas
angustias & difficultates sese coniecerunt & precipita-
runt. Cõtrà verò Thymotheus Atheniësis Imperator ce-
lebratur & quidem meritò, quòd cum Cares accepta in
acie vulnera populo ostentaret indèque populi plausus ca-
ptaret, contra sibi magna Imperatoris laude decedendum
pub. professus sit, quòd in expugnatiõe Sami, sagitta ab ho-
stili præsidio missa ad suos pedes nõ sine magno capitis sui
periculo procidisset. Sentiebat scilicet sapiēs Imperator, eius
vitã cuius in salute Reipu. opes sitæ essent, temere periclitã-
dam nõ esse. Quid quòd veteres olim Gallorum Reges in
palatijs delitescere, rarò in ciuium suorum cõspectum pro-
dire, absentes bella per quosdam palatij præfectos admi-

nistrare Gallorum profitentur hystoria. Itaque si vt antè dixi, bella viribus corporis & exercitationibus non, prudentibus animi consilijs sapientibusque cogitatis gererentur, quis tamen in Rege & principe non prudentiã potius quàm preliandi dimicandique peritiam desideraret? At verò sic à sapientissimis hominibus accepimus, bellum non tam armis & copijs, non tam viribus & lacertis, non tam machinis & bonibardis quàm ingenio, prudentia consilioque geri, sic enim est apud Sophoclem.

Βουλὰὶ νίκηρ' ἐπεξάρ, οὐ χερσὶν ἀνέσθ'.

Idest consilia victoriam afferunt, non manuum robur. Quamobrè dux ille Gracia nunquã optat vt Aiakis similes decem habeat, sed vt Nestoris aut Vlyssis: quòd si acciderit, non dubitat quin Troia breui sit peritura: non enim viribus aut velocitatibus corporum res magna geritur, sed cõsilio, authoritate, & sapietia. Nã quid ego illud Pyrrhi Epirotarũ regis memorabile de Cynea legato suo dictum commemorẽ? Cyneã plures oratione sua ciuitates quàm ipse armis subegisset, expugnasse. Veniant igitur immanes illi prouinciarũ latrones & Imperiorum archipiratae qui celebrantur, & iam ipsi iudicent vtrũ sit honestius principem barbara dimicandi fortitudine valere, an verò politica & ciuili virtute florere: vtrum in populandis & vastandis finitimorum agris cõiugibusque rapiendis Romulum aliquem, an in ferendis legibus, excolendis moribus componendoque Reip. statu Pompilium: vtrum Aiakis in dimicando, an verò Vlyssis in decernẽdo similem esse malint. Eccui dubium esse possit, quin Pompilijs sapientiam, aut circumspectam Vlyssis prudentiam, Romuli latrocinijs, aut Aiakis lacertis & viribus sint an-

reposituri: sic enim de laude & dignitate cum Aiace con-
tendit Vlysses apud Ovid.

- tibi dextera bello

13. Met.

Vtilis, ingenium est quod eget moderamine nostro.
Tu vires sine mente geris, mihi cura futuri est.
Tu pugnare potes, pugnandi tempora mecum
Deligit Atrides, tu tantum corpore prodes,
Nos animo, quantoque ratem qui temperat anteit
Remigis officium, quanto est dux milite maior,
Tantum ego te supero.

Ex quo efficitur profecto ut consilium potius in prospi-
ciendo quam robur in dimicando in bono & sapiente
principe desiderandum esse videatur. Etenim si legum &
iudiciorum vindices sunt Reges, si aequitatis & iustitiae tu-
tores & conseruatores, ut dici sic esse volunt principes:
num eisdem armorum hostes & à bellicis armorum stu-
dijs & exercitationibus alienos & auersos esse necesse sit?
Silent enim leges inter arma, conticescunt interrupta bel-
lis iudicia, nec se expectari iubent, cum ei qui expectare
velit, ante iniusta poena luenda sit, quam iusta repetenda:
Attalē nobis paulo ante ex Platonis politia definire Re-
gem & principem visus est condiscipulus, qui seruet leges,
iura describat, eaque suae fidei commissa recorderetur. Quae
cum ita sint, cum armorum disciplina principum animos ab
humanitate ad feritatem, à clementia ad crudelitatem tra-
ducat, tyrannidem in ciuitate instituat, in bello bene sapien-
terque gerendo, nullum locum obtineat: ciuitatis leges &
instituta conuellat: sequitur ut eius studium, à boni princi-
pis ingenio alienum & abhorrens esse debere videatur.

Dixi.

QVOD REGEM IN ARMIS

exercitatum esse oporteat oratio

4. Ioannis Bernici.

Audetur verò ille Rex, aut etiam princeps appelletur, aut Imperatoris nomine dignus putetur? quomodo? aut quātandem ille rerum gestarum gloria tam magnificis titulis respondere poterit, cui veræ laudis atque gloriæ seges omnis materiæque prærepta sit? Nācūm principi in Repub. campus ad benè de suis ciuibus merendum amplissimus est propositus, tūm verò nullus vberior & ex quo maiorem virtutis suæ fructum expectare possit, quàm ex bellicis factis & disciplina militari, à qua qui Reges & principes alienos esse putat oportere, is principis maiestatem incidit & violat omnēsque illi virtutis aditus & gloriæ vias occludit & obstruit, nec vllum relinquit locū, in quo principis excurrat industria: Nam vt multa præclare, sic ista Naso planè diuinitus.

4. trist.

Ardua per præceps gloria vadit iter.

Hectora quis noscet, fœlix si Troia fuisset?

Publica virtutis per mala facta via est.

Quæ latet inque bonis cessat non cognita rebus,

Apparet virtus arguiturque malis.

Quòd si annalium memoriam replicare primamque & antiquissimam Regum & principum institutionem diligentius considerare volumus, reperiemus profectò nulla alia ratione Reges & principes in ciuitatibus delectos fuisse, quàm vt bella gererent & vt (quemadmodum ait

Aristoteles) eorum praesidio populus in bellis, contra sceleratos & improbos homines, qui caeca quadam habendi regnandi que cupiditate, humanam societatem caede & latrocinij violabant, defenderentur: Cur enim apud Lacedaemonios (qui Graeciae imperium diu tenuerunt) Reges primum instituti? Nempè ut bella foris gererent suosque ciues ab hostium excursionibus insidiisque liberarent. Cur Roma primum Dictatores, qui Regiam potestatem obtinebant, cur Imperatores populi suffragijs deligi soliti? Num ut ijs potius strenuis & fortibus bellorum praefectis exercitusque ductoribus, quam fidelibus rerum gerendarum consiliarijs authoribusque ciuitas vteretur? Quemadmodum enim (ait poeta).

4. trist.

Ars tua Tiphys iacet, si non sit in aequore fluctus.

Si valeant homines, ars tua Phæbe iacet.

Sic Regis in Repub. dignitas planè cōcidat, vanumque Regis nomen & inane esse videatur, nisi princeps in regendis finibus & propagandis imperij terminis diu versatus, nominis sui memoriam, multis triumphis nobilem & illustrem, Ciuitatem verò multis victorijs claram & tropheis onustam moriens relinquat. Quæ si cui sinè arte militari, assidua armorum exercitatione parata, perfici posse videatur, cogitet quæso ipse secum, qua tandem disciplina, summi illi Graecorum Latinorumque principes, qui terrarum orbem virtutis suæ fama compleuerunt, ad tantam Imperij gloriam peruenerint. An non ea armorum exercitatione, quam olim in Latina iuuentute, ad extremum usque spiritum studiosissimè retineri solita fuisse memoria proditum est? Sic enim apud Virgilium Mezentius.

9. Aeneid.

Omne æuū ferro teritur versaque iuuentum
Terga fatigamus hasta, nec tarda senectus
Debilitat vires animi mutatque vigorem:
Caniciem galea premimus semperque recentes
Conuectare iuuat predas & viuere raptō.

Quid enim ego Olympica, quid Pythia, quid Nemea,
quid Isthmia Græcorum certamina commemorem, In qui-
bus Græcorum principes, ad vsus belli necessarios omni
contentionis genere informabantur? Quod cum futuro
Reip. principi, ad benè gerendam Rempublicam vtile ac
propè necessarium Romani veteres esse iudicassent, belli-
cas omnium generum contentiones in sua ciuitate studio-
sissimè retinuerunt hūcque potissimū ad laudem & ho-
norem aditum Romanæ iuuentuti patère voluerunt: Te-
stis est Campus ille Martius in quo olim

-pueri & primæuo flore iuuentus.

7. Aeneid.

Exercentur equis domitantque in puluere currus,
Aut acres tendunt arcus, aut lenta sagittis
Spicula contorquent cursūque ictūque laceffunt.

Cap. de di
scip. mili-
tari.

Hoc enim precipuum semper fuit imperij Romani de-
cus & stabilimentum, (ait Valerius) tenacissimum disci-
plinæ militaris vinculum, In cuius sinu ac tutela, serenum
tranquillūque beatæ pacis statum conquiescere veteres
crediderunt. Nisi fortè ea bella quæ à principe pro Repu-
blica suscipiuntur, ciuitatis legibus & institutis inimica,
aut ciuium otio & tranquillitati contraria esse iudica-
mus, ac non potius bella idcirco suscipienda nonnunquam
esse, vt sine iniuria in pace viuatur: Itaque suadente The-
banis Meneclide, laudis Epaminondæ æmulo, vt pacem
haberent bello potiolem, fallis (inquit Epaminondas) ci-

uestuos, qui eos otij nomine ad seruitutem vocas: pax enim bello paratur, nec eam sine armorum contentione tueri licet. Instituantur vero (dices) militari disciplina ciues, omni armorum genere milites exerceantur, at principem nihil necesse est. Quid ita? Quia (opinor) in acie versari, certare, vulnera inferre & excipere, pro patria occumbere, boni militis, non boni & Reipub. consulentis principis esse videatur. Quasi verò, præter dignitatem & authoritatē in bello quicquàm inter militem & principem intersit, aut non æquato sæpè cum militibus periculo, summi Imperatores decertarint, Ac non potius quantò dignitate & authoritate, tantò etiam bellica virtute vincendique studio suis militibus superiorem in bello principem esse oporteat: Itaque Philippum Macedonum Regem inuictissimum dicere ferunt solitum, valentiorum ceruorum leone, quàm ceruo leonum duce exercituum: sentiebat scilicet, totam belli fortunam ex principis virtute & fortitudine pendere: Quasi in periculis magno animo subeundis & oppetenda morte spectari & considerari solet, Eccui dubium esse poterit quin ducem & principem, de cuius laude & imperio contenditur, in acie ad omnia mortis pericula paratiorē & in tuenda ciuium salute quos in fidem suam receperit diligentiorē, quàm stipendiarium aliquem militem esse conueniat? sic enim apud Xenophontem Cyrus loquitur ἐν ἑφκ ὡ παῖπε ὡς ὁ καὶ περὶ δὲ πρὸς πάντα τὸ ἀρχόντα παρ' ἀρχομένων μάχῃς εἶναι. Itaque Preclarè Pelopidas Atheniensium princeps suadenti vt se ipsum sibi suisque liberis in bello seruaret uxori, respondit, alios vt istud faciant moneto, dux enim & princeps in aliena potius, quàm in sua salute conseruanda laborare de-

bet. At ducis & principis vitâ, totius exercitus ciuitatis-
 que salus continetur. Imò verò ducis & principis morte
 & sanguine, certa sepè exercitui victoria, ciuitatîque li-
 bertas & gloria comparata est. Cur enim Codrus Athe-
 niensium Rex, depositis imperij insignibus familiarém-
 que cultum indutus, pabulantiũ hostium globo sese obiecit
 eosque falce ad suã cadem compulit? Cur Epaminõdas ad
 Mantineam contra Lacedemonios dimicans, hostium im-
 petũ in se vnum furorémque conuertit? Cur Decij pater &
 filius Romani exercitus ductores, in armatas sese hostium
 copias immiserunt? An non vt sua morte, ciuiũ suorum vitâ
 tuerentur & conseruarent & ex suo sanguine immorta-
 lis exercitui gloria, insperata ciuitati victoria emergeret?
 Vtrum igitur Atheniẽsibus aut Thebanis Codri aut Epa-
 minondæ mors, an vita magis profuit? Vtrum Romanis
 fuit optabilius, Decios habuisse, an amisisse? Horum enim
 vita tantũ ne vincerentur obsistebat, mors verò effecit
 vt vinceret. Nihil igitur afferunt qui Regem aut principẽ^{ia}
 in acie versari negant oportere: Quemadmodũ enim gu-
 bernatoris est, priuato periculo nauẽ seruare, auriga cur-
 rum, medici agrotum, sic Regis & principis in bello exer-
 citum. In quo qui locus humanæ prudentiæ relinquatur
 planè non video, quòd in oratione tua postremum fuit.

- ” Etenim (vt ait ingeniosus poëta & author valde bonus)
- ” promulgatis præljs, tollitur è medio, non solũ ista verbo-
- ” sa simulatio prudentiæ, sed etiam illa ipsa rerum domina
- ” sapientia: vi geritur res, spernitur orator, non solũ odio-
- ” sus in dicendo ac loquax, verum etiam bonus, horridus mi-
- ” les amatur: Non enim iure, sed mage ferrorem repetunt.ⁱⁱ
- ” Itaque ^{penorum} poduorum dux fortissimus Annibal cum audiuis-

set Phormionis stoici argumenta, quibus solùm sapientem
optimum exercitus ductorem & imperatorem esse confir-
mabat, risisse dicitur, sentiens imperatoris scientiam sine
longo bellorum usu & armorum disciplina parari nō pos-
se: qua si qui olim intemperanter abusi sunt aut eius præsidi-
um, tyrannidem in liberis ciuitatibus occuparunt vt. Ale-
xander, Dionysius, Sylla, Caesar, Tu istos quidem patriæ
oppressores cōmissæ creditæque sibi ciuitatis spoliatores &
depredatores, Tyrannos appellato, Reges & principes ne
dicito: Quādoquidem Reges eos & principes apello, qui
non ambitione, non potentia, non priuata libidine, non vlllo
scelere, sed iure, sed publica authoritate consilioque bella
gerunt seque totos ad benè de suis ciuibus merendum con-
ferunt. Quamobrem cū bellorum caussa Reges in ciui-
tatibus primū fuerint constituti, cū hac vna principi
ad benè de ciuibus merendum via aperta sit omniæque
quæ sunt in imperio & statu ciuitatis sint in tutela præsidi-
oque bellicæ virtutis, idoneum Reipub. regem & prin-
cipem in armis exercitatum esse oportet, eaque potissimū
virtute ceteris antecellere, propter quam Reges in ciuitate
omnium sunt maximi atque potentissimi.

Dixi.

D

QVIBVS REBVS INSTRVCTVM

Regem esse oporteat *Oratio quinta. Nicolai
Nancelij Nouiomensis.*

*V*nc demū intelligo (præceptor doctissi-
mè) nihil esse tam incredibile, quòd di-
cendo nō fiat probabile, nihil tam horri-
dum & incultū, quòd non splendet
oratione & tanquā excolatur: Nam cū
paulò antè Bellouaco & Trellio cōtra philosophicas &
militares principū exercitationes differendi copiā fecisses,
sic illi quidem propositā quæstionē perpetuis orationibus
persequuti sunt, vt philosophia nihil boni principis officio
magis cōtrariū, nihil armorū disciplina Regiæ dignitati,
nihil ciuitatis trāquillitati magis infestū & inimicū esse
mihi facile persuaferint, nisi me in eorū sententiā quasi pe-
dibus concedentē. Mussei & Bernici, non minùs grauis,
quàm copiosa retraxisset, & vt ad breue tēporis spatiū af-
fensionē cohiberē, monuisset oratio: Qua quidē illi vicissim
philosophiā & rei militaris scientiā Reip. gubernatori nō
solum vtilē, sed etiā ad benè regendū & imperandū ne-
cessariā tam certis rationibus addixerunt, vt libratis &
velut pari pondere examinatis vtriūsq; partis rationi-
bus, tantū mox, ab illis dissentirē quantū paulò antè essem
assensus. Ego enim sic statuo, sic mihi persuadeo, in gene-
roso principe & idoneo ciuitatis rectore, hæc duo inesse
oportere, philosophiā & rei militaris peritiā. Quis enim
rerū diuinarū & humanarū (quarū magistra est philo-
sophia) scientior esse debet, quàm is qui diuinis humanis-
que legibus & institutis præsidet, cui populi regendi mo-

derandique, prouincia à deo diuinitus tradita commissaque est? Qui personam quandā dei in terris apud homines sustinet? An tu cum ignarus sis & omnis humanitatis expers, ac ne summis quidē (quod aiunt) digitis philosophiā attigeris, te Regem & principem, te populi Rectorem & Reip. moderatorē dicere audeas. Sapiētia & philosophiæ cognitione Regē esse oportet, cōsilio, virtute, diuinarum humanarūmq; artiū cognitione & sciētia. Nā vt ait Persi⁹.

Publica lex hominum naturaque continet hoc fas, Sat. 5.

Vt teneat vetitos, inscitia debilis actus:

Diluis Helleborum certo compescere puncto

Nescius examen, vetat hoc natura medendi:

Nauem si poscat sibi peronatus arator

Luciferi rudis, exclamet Melicerta, perūsse

Frontem de rebus.

Nos eum qui nullā ex præceptis institutisque philosophiæ benè viuendi legē didicerit, nullā gerendæ Reip. rationē cognouerit, nulla ratione populū ad virtutē allicere & excitare, nullā vitij reuocare & deducere possit, idoneum populi pastore & ciuitatis rectore esse putabimus? At maior est Regis dignitas, quàm vulgo homines opinantur, maior species, maior maiestas: Quemadmodū enim Reges per præfectos & Legatos prouincias suas administrat, sic per illos deus orbē terrarū cui preest, regit & gubernat, & vt præfecti regiā personā in prouincijs, sic Reges diuinæ maiestatis authoritatē in terris sustinent. Quamobrem cui quæso dubium esse potest, quin deus qui sapientissimus, iustissimus & optimus est, sapientissimos & iustissimos & optimos quosque homines, populo regendo præesse velit? Regem enim exēplar esse oportet virtutū om-

nium, quem sui ciues tanquam deum in terris intueantur,
ut quē admodum olim Aegyptiorum Regū statua monebāt
Εἰς ἐμὲ τίς ὁράων ἐυσεβὺς ἔστω Idest in me aliquis aspiciens
pius esto: Sic ciues ex principis vita & moribus vitam
& mores suos instituunt, nam (ut ait poëta).

Virgil. 1.
Aeneid.

- Pietate grauem & meritis si fortè virum quem
Conspexere, silent arrectis que auribus astant,
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

Quod si exēplis uti velim antiquorū Regum, qui suas
Respub. benè fundatas posteris reliquerunt, possem profer-
re innumerabiles principes, qui cū ad Reip. gubernacu-
la vocati essent, nō solum in omnibus humanitatis & do-
ctrina partibus excellētes & prastātes extiterūt, sed etiā
diuina quadā sapiētiae laude veteribus in cælū propè vi-
si sunt ascēdere. Nā ut primos illos populorum pastores,
qui feros homines ab agresti immaniq; natura, ad facili-
tatē humanitatēque traduxerunt, pratermittā; Quibus
tandē generibus ascēderunt in cælum septē illi sapiētes, qui
Graciam immanitate Barbaram legibus & institutis
excoluerunt? Quis enim Lycurgo sapientior, qui propter
egregiā & planē diuinā rerum cognitionē deorum amicus
deusq; potius quā homo Delphico Apollinis oraculo de-
claratus est? Quis Solone omni genere optimarum artium
instructior & ornator. Testes sunt eius cōciones Athenis
variisque in locis Graeciae habitae, quae declarant hominē
fuisse plenissimum cōsiliij, prudētiae, doctrinae, eruditionis,
& omnibus artibus quae sunt ingenuo & libero homine
dignae, perpollitum. Nec verò Prometheus ille Rex anti-
quissimus, ignē de cælo clepsisse à poëtis traderetur, nisi di-
uina & cælestis eius doctrina & sapientia nomen illius

ad errorem fabulae traduxisset. Quid commemorare Numam Pompiliū, ob eam solam causam, quod doctissimus & humanarum diuinarumque rerum peritissimus haberetur, absentem à Romanis Regem esse designatum? Sapientia enim Rerum pub. custos est & moderatrix, quam cum futuro Reipub. gubernatori necessariam philosophotatos ille Salomo Habreorum Rex esse duceret ad Habreorum imperium vocatus dei numen supplex sic adorat & veneratur. Domine deus qui me Davidis patris hæredem successorēque imperij esse voluisti, demitte quæso de celo sede maiestatis tuæ sapientiam, ut mecum sit & mecum laboret. Quis enim hunc populum multitudine innumerabilem, sine sapientia gubernare possit? Egregia verò vox, & diuini populi Rege digna supplicatio, quam si principes crebris apud deum sermonibus potius usurparent, quàm eiusmodi vota emaci (quod aiunt) præce facerent.

3. Reg. 3.

2. Paral. 1

9. Sap.

Quæ nisi seductis nequeas committere diuis:

Non eandem solum erga se dei optimi maximi facilitatem liberalitatēque experirentur & agnoscerent, sed eosdem etiam iustæ & modestæ petitionis suæ fructus impetrarent, quos à deo consecutum Salomonem sacra confirmant literæ. Audite enim, audite Reges & principes, quam liberalis & magnifica dei fuerit ad Salomonis supplicationem responsio, & quantis ad eandem postulationis æquitatem præmijs vos innitet. Quia (inquit) non diuitias, non gloriam, non opes, non potentiam, non hostiū stragem, sed sapientiā qua populū regeres postulasti. Ecce sapientiā tibi dabo, diuitijs verò gloria, opibus, potentia, ita te locupletabo, ut omnibus mundi

principibus admirationi futuris sis. Quæ cum ita sint iam
satis mihi multa verba fecisse videor cur Regē sapientē &
Philosophū esse oporteat. Restat vt quam in armis exerci-
tatum reliqua oratione doceamus. Quemadmodum enim
priscis legibus militari disciplinæ apud omnes benè consti-
tutas ciuitates, plurimū honoris attributum fuisse legimus,
vt scilicet ea gloriæ cupiditate, omnes allacrius armā ca-
pescerent, sic cōtrā imbellibus & ignauis infinitū decus in
ciuitate legibus propositū fuisse omnium gentiū confirmāt
hystoriæ. Cur enim apud Macedones lege sancitum fuit,
vt qui nullum in acie hostē cædisset, capistro publice cinge-
retur? Cur apud Scytas nemini licebat in sacris epulis cir-
cumlatum poculū accipere qui nullū in re militari virtutis
signū edidisset. Cur Amazonibus vlla conditione nubere
fuit interdictum, nisi prius hostē pugnando interemissent.
An non vt omnis sexus, ætatis, conditionis, virtus, ad belli-
cæ fortitudinis laudē acueretur? Quod si quis in Etnicisⁱⁱ
& paganis moribus tollerandū & excusandū, in Chri-
stianis nullo modo ferendū esse putat, vniuersūque mili-
tiæ genus à Christiano principe abhorreere arbitratur, bellū
denique in Christiana Repub. vt rem impiā & sceleratā
& Christi præceptis aduersantem execratur, vehementer
errat: Quemadmodum enim Christiana religio securim è
magistratuum manibus non extorsit, ita neque principem
gladio spoliavit, vt quemadmodū ille legū authoritate ar-
matus, labem in visceribus Reip. herentem legū seueritate
comprimeret, sic iste armis teclus, pestem Reip. imminen-
tem bellica virtute repelleret: Itaque Ioannes ab armorum
studio nunquàm principes deterruit, sed potius ipsis inno-
centiæ & moderationis iura præscripsit. At bellum (in-

quies) est à Christiana principis mansuetudine alienum,
quasi verò vllum genus crudelitatis maius esse possit, quàm
in cōmuni periculo esse dissolutum aut negligētē. Præcepit
Christus ne illatam iniuriā vlciscamur, Est quidem per-
fecta cumulataque virtutis, vbi nobis iniuriæ priuatim in-
feruntur, miram & singulārē animi patientiā ostendere,
vbi verò aut cōmunis salus, aut religionis dignitas agitur,
inuictum robur, contra furorem atque scelus assumendum
est. Nisi fortē Abrahamum diuinæ voluntatis expertē aut
eius hostem fuisse iudicamus, qui domestica seruorū manu
cōparata, maximū & fortissimum exercitū adorsus, qua-
tuor Reges incredibili virtute deuicit, hostibūque partim
caesis, partim in fugam versis predā detraxit. Aut Gedeo-
nem cum trecentis tantum viris fortissimis septus innume-
rabiles hostium copias trucidauit. Quid lessum Mosis suc-
cessorem? quid Ieptem? quid alios viros excellentes, tam san-
ctitatis studio, quàm bellicæ virtutis gloria præstātes cōme-
morē? Visne omnibus deum iratum fuisse dicamus quādo
in hostes irruebant? An potius tūm maximē diuinæ pacis
fructum tulisse, cū bella sanctissima contra sceleratos
suscipiebant? Quid nobis (inquies) cū illis vetustatis exē-
plis, Illi quidē Hæbrei fuerunt, nos Christiani. Quid tum?
At egregij Christi cultores fuerunt, & eodem diuini spi-
ritus dono atque munere, quo nos affecti sumus, ornati fue-
runt. Quid enim aliud significat illa conclamatio, Factus
est super Ieptem spiritus domini, & similia eiusmodi nisi
nō absque numine Christi, quod illis fortissimis hominibus
presens aderit tanta bella suscipi & profligari potuisse?
Quid deinde illud de cælo dimicatum est contra eos &
stella manētes in ordine suo, & in cursu suo aduersus Sy-

saram pugnauerunt, nisi cælestes exercitus, Christo Imperatori (quæ dominū exercitū sacra appellant hystoria) commissos, pro pijs contra nepharios & impios pugna capessere? Nō est igitur cur hæc virtutis exēpla, à sanctissimis illis hominibus ad sempiterni temporis memoriā relicta negligamus, Non enim à nobis aliena, sed propria sunt & domestica, ad quorū imitationē principes aliquādo excitari oportet, nec tam imbecilla mente esse, vt putet id Christi placitis aduersari, quod ipsius præsidio scimus esse profectū, & ad quod gerendū ipsius propè voce fortissimos homines incitados fuisse cōpertū habemus. Quāobrē, cum Christi-^{is} stiana religio principes à militari exercitatione nō remoueat, Imò potius ad eam Christianos omnes inuitet & confirmet, & principes ad veram gloriam quæ virtutis est merces tot heroum exemplis. qui Christianam Rempublicam longè latèque propagauerunt incendat & inflammer. Relinquitur nō sapientiæ solū, virtutis, omnium artium laude florere præ cæteris Regem & principem, verum etiā gloria rei militaris & omnibus fortitudinis ornamentis præstantissimum esse oportere, Quæ cum ita sint Reges & principes qui terrarum orbem vobis diuinitus traditum temperatis.

Hæ vobis erunt artes pacique imponere moram
Parcere subiectis & debellare superbos.

Dixi.

